

Василь ПЕЧЕНЮК

спеціальність «Фінанси, банківська справа та страхування»,
освітній ступінь «бакалавр»,
Подільський державний аграрно-технічний університет,
м. Кам'янець-Подільський

Науковий керівник: **Печенюк А.В**
канд. екон. наук, доцент кафедри фінансів, банківської
справи, страхування та електронних платіжних систем,
Подільський державний аграрно-технічний університет,
м. Кам'янець-Подільський

АГРАРНІ РОЗПИСКИ ЯК ФОРМА КРЕДИТУВАННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ВИРОБНИКІВ

Аграрне виробництво є одним з ключових секторів економіки України. Маючи одні з найкращих у світі за показниками родючості ґрунти, наша держава є провідним виробником таких сільськогосподарських культур, як соняшник, пшениця, соя, кукурудза. Частка аграрного сектору у валовому внутрішньому продукті України останніми роками складає близько 14%, окрім цього, продукція сільськогосподарського виробництва становить 38% загального експорту.

Проте потенціал аграрного сектору не використовується повною мірою. Суттєве підвищення ефективності сільськогосподарського виробництва в Україні неможливе без вирішення проблеми забезпечення доступними кредитами аграрних підприємств. Наразі для більшості аграріїв умови кредитування мають непосильний, іноді навіть і кабальний

характер, змушуючи їх працювати у кращому випадку на собівартість (якщо не на збиток). Ситуація ускладнюється й тим, що банки, як правило, вимагають забезпечення кредиту (заставу, поруку від іншої особи тощо). Усе це не сприяє розвитку належного рівня кредитування на ринку агробізнесу, який залежить від сезонних явищ, часто змушений погоджуватися на не вигідні для себе умови, маючи надію на отримання прибутку та своєчасний розрахунок з кредиторами [1].

Тому актуальним для аграрного сектору України є пошук інноваційних фінансових інструментів, які були б корисними та економічно вигідними як для кредиторів, так і для сільськогосподарських підприємств. Одним із шляхів вирішення цієї проблеми може слугувати застосування на практиці механізму аграрних розписок, який активно впроваджується за підтримки Міжнародної фінансової корпорації.

Поняття «аграрна розписка» вперше з'явилася в українському законодавстві у зв'язку прийняттям Закону України «Про аграрні розписки» від 06.11.2012 р., який набув чинності 19.03.2013 р. Саме цим законом для аграріїв було запроваджено новий механізм залучення коштів для ведення агробізнесу. Однак на практиці цей інструмент почав діяти аж у 2015 р. після затвердження низки відповідних підзаконних актів.

Згідно Закону України «Про аграрні розписки» аграрна розписка – товаророзпорядчий документ, що фіксує безумовне зобов'язання боржника, яке забезпечується заставою, здійснити поставку сільськогосподарської продукції або сплатити грошові кошти на визначених у ньому умовах [2].

Розписка вважається виданою з дня її реєстрації у Реєстрі аграрних розписок, адміністратором якого є державне

підприємство «Аграрні реєстри». Адміністратор гарантує доступ до інформації про видані аграрні розписки, які н момент звернення залишаються невиконаними. Реєстратор має право надавати інформацію про видані аграрні розписки та історію їх обігу лише за згодою боржника або кредитора.

Розрізняють два види аграрних розписок: товарна аграрна розписка та фінансова аграрна розписка. Різниця між ними полягає у визначенні предмета зобов'язання окремо взятої аграрної розписки: у товарній аграрній розписці предметом зобов'язання є поставка узгодженого сторонами виду сільськогосподарської продукції, а у фінансовій розписці предметом зобов'язання є сплата погодженої сторонами грошової суми [3].

Оформляючи аграрну розписку, боржник зобов'язується поставити майбутній урожай (товарна аграрна розписка), або сплатити грошові кошти на визначених у аграрній розписці умовах (фінансова аграрна розписка), а таке зобов'язання забезпечується заставою майбутнього урожаю В аграрній розписці зазначаються кількісні та якісні показники сільськогосподарської продукції та перелік земельних ділянок, на яких вона повинна бути вирощеною [4].

Для належного нотаріального посвідчення аграрної розписки потенційному боржнику потрібно мати право власності на землю сільськогосподарського призначення або право користування такою земельною ділянкою на законних підставах для здійснення виробництва аграрної продукції, на якій знаходиться врожай, а також відсутність інших обтяжень на врожай на такій земельній ділянці [3].

Загалом, механізм кредитування за аграрною розпискою передбачає участь як мінімум двох суб'єктів, однак, досвід показує, що досить часто їх може бути й три. Так, сторонами правовідносин можуть бути:

- 1) аграрії (виробники сільськогосподарської продукції);
- 2) дистриб'ютори (посередники, які отримують аграрні розписки від аграріїв і виступають першими кредиторами);
- 3) постачальники, фінансові установи, трейдери (отримують аграрні розписки від виробників або дистриб'юторів і виступають кінцевими кредиторами).

Як правило, дистриб'ютори надають аграріям товари, необхідні для вирощування продукції (насіння, добрива, засоби боротьби зі шкідниками тощо). Для дистриб'ютора цінність мають, зазвичай, кошти, які він бажає отримати за той товар, що був наданий аграрію. У цьому разі дистриб'ютор може відступити своє право третій особі. Такою особою стає трейдер, який восени або в інший час після збору урожаю звернеться до аграрія з вимогою поставити товар.

Така схема взаємовідносин надає аграрію суттєву перевагу перед кредитом, адже зобов'язання з поставки товару або сплати коштів у будь-якому разі прив'язано до збору урожаю. А у разі неврожаю дата виконання зобов'язань за погодженням з кредитором може бути перенесена на наступний маркетинговий рік [1].

При оформленні аграрної розписки нотаріус перевіряє факт реєстрації права власності чи права користування земельними ділянками, що дає додаткові гарантії безпеки при оформленні та обігу аграрної розписки. Її виконання не повинно залежати від факту оскарження чи недійсності положень забезпечуваного

договору. Примусове виконання аграрної розписки здійснюється негайно шляхом оформлення виконавчого напису нотаріуса [4].

Не зважаючи на можливість ефективного примусового виконання аграрних розписок слід пам'ятати, що така розписка – це передусім домовленість сторін, яка спрямована на реалізацію взаємовигідної мети, досягнути якої неможливо без поваги до прав іншої сторони та дотриманні взятих на себе обов'язків.

Аграрні розписки мають переваги як для сільськогосподарських товаровиробників, так і для кредиторів. Така форма кредитування дозволяє залучити додаткові фінансові ресурси в сільське господарство, що свідчить про ефективність аграрних розписок як інструмент успішного розвитку аграрного бізнесу в Україні.

Перелік використаних джерел

1. Лаврінченко І. Аграрна розписка як форма альтернативного кредитування. Юридична газета. 2019. №7. URL: <https://yur-gazeta.com/dumka-eksperta/agrarna-rozpiska-yak-forma-alternativnogo-kredituvannya.html>.
2. Закон України «Про аграрні розписки» 5479-VI від 6.11.2012 р. (зі змінами та доповненнями). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/5479-17>.
3. Зварун Б. Аграрні розписки: поняття та особливості використання. Юридична газета. 2019. №28-29. С. 682–683. URL: <http://yur-gazeta.com/publications/practice/zemelne-agrarne-pravo/agrarni-rozpiski-ponyattya-ta-osoblivosti-vikoristannya.html>.
4. Скоропад Б. Як працюють аграрні розписки. Юридична газета. 2019. №32. URL: <http://yur-gazeta.com/publications/practice/inshe/yak-pracyuyut-agrarni-rozpiski.html>.